

Uslišana.

(Novela. — Spisala *Pavlina Pajkova.*)

I.

Kakor prikazen je stala hipoma pred njim, potem ko se je siloma prerila skozi piramide knjig, ki so bile okoli njega kakor ograja.

„Ujec, uječek, vem, da imate boljše srce od tete; zato sem prišla.“

„Kako si me prestrašila, Nadica!“ zakliče priletni mož, ki se je bil živahno zganil ob tem klicu in skoro prestrašil. Zamišljen je bil namreč v neko staro knjigo.

„Tvoj glas pa tudi tako močno doni, da bi ž njim lahko mrliča vzbudila v živega človeka.“

„To prihaja od todi“, odvrne Nadica, „ker sem se vsled tukajšnje samote navadila glasno misliti, da mi ni dolg čas. Kadar govorim, menda že glasno govorim.“

„Vpiješ, Nadica, da, vpiješ, to je pravi izraz“, reče ujec z očitajočim glasom. „Pozna se ti, da si prava Ljubljancanka.“

„In da se Ljubljancanka ne more in se neče podvreči takemu samostanskemu redu, v kakršnega me silite že pol leta, tudi to mi morate priznati, ujec“, odreže se deklica s prepričevalnim glasom. „Ta grozna samota in tihota, ujec! Ta ni zame, ni in ni!“

„Žal, da ni“, pritrđi ujec klavrno. „Za našo tiho hišo niso taka nemirna bitja, kakor si ti. Pa saj veš, da te nisem jaz sem pozval; volja tvoje rajne matere, moje sestre, je bila, naj bi ti jaz bil varih.“

„A za variha ni dovolj, samo skrbeti, da varovanec živi, temveč se mora ozirati tudi na njegovo dušno življenje, da mu je olepša. Jaz pa od dolgega časa skoro umiram.“

„Ne mogel bi tajiti, da ni tako: a mislim, da si mora sedemnajstletno deklica že samo pomagati“, zavrne ujec deklico ves vnet, sname si naočnike, da si izbriše oči, in jih vrže med knjige.

„Sama naj bi si pomagala, da mi ne bo dolgčas?“ poroga se Nadica. „A kako in pa s čim? Da, ko bi imela družbo, znala bi si pomoči; ali tukaj sem sama samcata s svojimi sedemnajstimi leti in z obilnimi mislimi, ki mi rojé po glavi, ker jih nimam nikomur povedati. Ali se hočem sama sebi smejati, jokati in jeziti se — vedno tako sama? Ni-li to, da bi človek obupal?“

Stari mož se za trenutek zagleda v uporno sestrično, kakor da hoče z očmi prodreti vanjo, da bi videl oni roj mislij, ki baje tako vró po njeni glavi. Ženska in pa mišljenje — kako se naj to strinja? Z glavo je zmajal in rekel dobrohotno: „Priznavam, da jaz in moja sestra nisva primerna in zadostna družba deklici tvojih let: jaz, ki živim samo za znanstvo, ona pa samo gospodinjstvu. V trgu pa tudi ni primerne družbe zate. Bi pač nekoliko več delala, včasih kaj čitala in premišljevala, za premembo tudi nekoliko molila! Knjig imam dovolj, tudi takih, ki so prav lahke in zanimive vsebine.“

„Oh, ujec, ali celi dan ne delam dovolj?“ zakliče Nadica nevoljno. „Sobo pospravljam, tiče krmim, psa Pašo češem, mizo pogrinjam, obleko snažim, pletem, kvačkam, šivam... kaj še hočete več? Ali naj bi mlad človek vedno delal? Čitala bi včasih že rada kaj, a ne vaših knjig, katerim ne umevam niti naslova. Kak zanimiv roman bi mi najbolj ugajal. A ko sem včeraj kaj takega prosila, odrekla mi je teta kratkomalo češ da čitanje romanov vodi naravnost v — pogubo.“

„In to tudi danes ponavljam“, oglasi se nekdo nenadoma za njenim hrbtom. Bila je Nadičina teta, starega gospoda sestra in njegova gospodinja, ki mu je stregla nad četrto stoletja. Kakor je bil njen brat prikupen, tako je bila ona zoprna in neprijetna. Po letih je bila starejša od njega,

imela je nagubančeno lice, drobne, ostre oči, in bila neprijaznega vedenja.

Še neprijetnejše od njenih telesnih so bile njene duševne lastnosti. Bila je prepirljiva, sebična, nevoščljiva, posebno mladini. Da ni marala za svojo sestrično, pred pol letom osirotelo jedino hčer svoje sestre, ljubljanske trgovke, je umevno. Malo da se ni ustavila, ko ji je brat naznanil zadnjo željo umrle sestre, da naj bi Nadica, katere očeta so bili pred dvema letoma pokopali, odslej živela pod njunim varstvom. Samo ko je zvedela, da je dekle dobro preskrbljeno z denarjem, sprijaznila se je z mislijo, da bo odslej morala živeti skupaj s porednim, razvajenim dekletom. V resnici pa Nadica ni bila nič slabša, kakor je na stotine deklet, ki uživajo nekoliko premeško odgojo.

Ko je sedaj Nadica zagledala teto, vzbudila se ji je v srcu svojeglavna upornost.

„Ako mi nečete dati primernih knjig, pa mi priskrbite katero drugo razvedrilo“, dejala je smelo, a vendar s prisrčnim glasom. „Ta duševna brezposelnost napravi iz mene še bebo.“

„Ni se ti tega treba bati. Samota in mirno življenje ohranita človeku dušno in telesno čilost“, pripomni teta z nasmehom na ustnicah.

Nadica se zgane. Tetin smeh je bil vselej znamenje skrajnje neprijaznosti.

„A kar vama prija, ne ugaja meni, ki sem mlada“, zakliče razdražena. „Naveličala sem se teh mračnih zidov, dolgočasim se tukaj do smrti, želim, hočem videti tudi druge obraze, hočem se gibati, zabavati se, hočem živeti!“

Teta, ki je bila zavita v volneno ruto, ker jo je vedno zeblo, se je zavila še tesneje vanjo.

„Ali čuješ razposajenko?“ izpregovori proti bratu. „Romane hoče čitati, ljudi hoče videti, zabavati se hoče! Same prelepe in prečastne želje! To je menda v Ljubljani navadno, a tukaj tega ne bo. Kdor bi jo čul, menil bi res, da jo imava kakor jetnico na verigi. Ali ne postopa celi dan izven doma, kakor bi ne vedela, kje je doma?“

„Na vrtu sedim med salato in kapusom in po trgu grem včasih, kjer srečavam največ svojo senco. A sedaj tudi tega ne bo, ker prihaja zima“, odgovori Nadica vedno bolj razvneta. Mahoma jej oči zalijejo solze. Približa se ujcu, oklene se z otročjo iskrenostjo njegove roke in zaprosi: „Ujček, vsaj vi se me usmilite! Vi, ki ste tako modri, vendar veste, da tako puščobno življenje ni zame; zime gotovo ne preživim, ako česa ne storite zame.“

Mož je ves čas med pogovarjanjem brskal po knjigah. Ko ga je pa Nadica nagovorila, odvrnil ji je nevoljno: „Povedal sem ti že, ljubka, da v našem zapuščenem in pustem gorenjskem trgu žal ni primerne razvedrila zate.“

„A mesto ni daleč od todi“, pripomni dekle, in lice ji zardi, češ da si pridobi ujca: „Samo dve uri je od todi. In tam bi že mogla nekaj videti in se zabavati.“

„Glejte no, dekle“, poseže teta vmes. „Kako dolgo pa je tega, odkar sva se peljali v mesto na sejem? Ali nisi tedaj videla dovolj? In na božjo pot pred jednim mesecem si že pozabila?“

„Res, božja pot je bila zate vendar zabavna“, pritrđi hitro ujec, da bi napravil konec temu nadležnemu in zamotanemu pogovoru.

„Vi držite s teto“, reče dekle nevoljno. „Povem vam naravnost, da sejem in božja pot nista dovolj zame. Pa menite res, ujček, da je zabavno hoditi kam s teto, ki vso pot godrnja in računa, koliko je to in ono stalo, kako je v gostilni drago in tako dalje, da mi same številke plešejo pred očmi? Če odslej kam pojdem, hočem iti z vami, ujec.“

„Dete, že blizu dvajset let ne zahajam nikamor“, odvrne ujec nemalo prestrašen zaradi njene nesrečne misli.

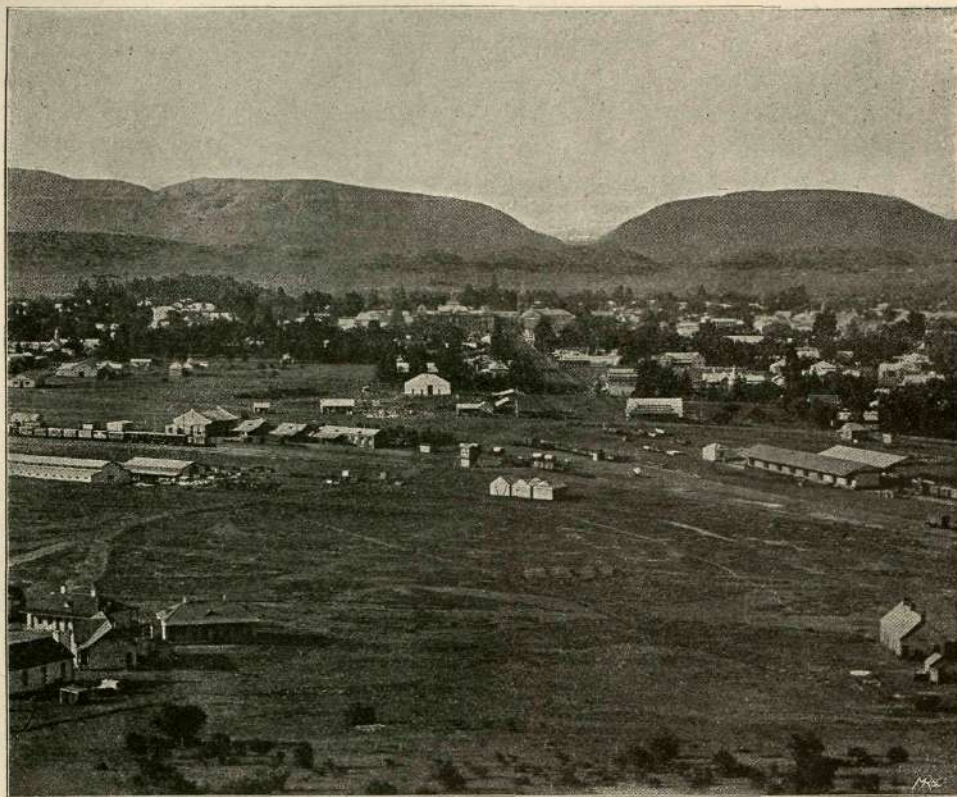
„Pa me komu drugemu priporočite, ker brez prijateljev gotovo niste. A tisti naj bo mlajši od vas, ker z mladimi je prijetnejše občevati nego s starimi. Rada bi šla v gledališče, h koncertom . . . : to je, po čemer hrepenim.“

Za trenutek so vsi molčali; a ta molk je bil kakor tihota pred nevihto. In res: s silno živahnostjo, ki ni nič dobrega obetala, se je teta približala sestrični in rekla skoro razjarjena in s hripavim glasom: „Izprijeno dekle, v svojo sobo idi in tamkaj moli, da se poboljšaš, ako je sploh zate še upati rešenja! Prav podobna si svoji materi, ki je

Nadico; „menil bi kdo res, da ženska v mladosti nima možgan.“

„Zdi se mi res, da ženske možgan sploh nikoli nimate, niti v mladosti, niti v starosti“, pripomni brat ravnodušno, ne mené se za preteči pogled, ki ga je ob tem zadel od sestre.

„Sicer bova o tej Nadičini stvari govorila pozneje še resno besedo; dekletu treba

Pretorija.

tudi živela tako, kakor hočeš ti. A vedi, dokler si pod mojim varstvom, ne boš zahajala k brezbožnim zabavam!“

„Ne, teta, prosim, mater mi pustite na miru“, reče Nadica odločno. „Moja mati je bila obče ljubljená in spoštovana. V čast si štejem, ako sem ji podobna, in Boga hvalim, da je bila od vas tako silno različna. Ona — ona . . .?“ ni dokončala stavka, ker solze so se ji ulile po licih; obrnila se je urno in zbežala iz sobe.

„Ta razposajeni otrok!“ zavzame se teta, ko so se vrata z velikim ropotom zaprla za

pomagati, da ji ne bo dolgčas, saj njeni dohodki to dopuščajo. Sedaj pa me pusti nekaj časa pri miru, da dopolnim, kar sem zamudil; sredi najtežavnejšega dela sta me motili.“ Mož je sedel med knjige in si mislil zadovoljno, da je bolje razreševati starinska vprašanja nego študirati žensko naravo.

II.

Dolgo je drugi dan trajalo posvetovanje brata in sestre zastran Nadice. Marsikatero pikro besedo in žarko opazko sta izpregovorila, predno sta se dogovorila. Dasi brat

in sestra po krvi, bila sta kaj različna po naravi in po značaju. Zato se nista lahko zjedini v mislih in sklepih — tudi na stare dni ne, ko sta že dolgo vrsto let združeno hodila po življenja potih.

Kakšna je bila teta, smo že povedali. O našem ujcu nimamo nič drugega posebnega povedati, kakor da je bil blaga duša, čeprav nekoliko dolgočasen. Svoj čas je bil davkarski nadzornik in velik prijatelj starinoslovja. Oženil se ni, temveč ostal samec in imel za postrežbo pri sebi svojo odurno sestro, s katero ne bi bil nihče razven njega mogel živeti. Zamaknjen v svoje delo, se je malo menil za njene trme. Da bi' lože živel s pokojnino in se bavil z znanstvom, naselil se je v neznatnem trgu, ki je slovel zaradi cenega življenja, a tudi zaradi dolgočasnosti. Kdaj in zakaj se je njegovemu tihemu domu pridružila sestrina Nadica, živahno in viharno dekle, ki je ravno dozorevalo, smo že povedali. Da bo vsled tega prirastka silno trpel mir njegove hiše, to je mož kmalu spoznal. Kjer je prej vladala tihota, tam se je začela živahna hoja, glasno govorjenje, smejanje, ropotanje, sploh velik nemir.

Sčasoma se je mož privadil dekleta toliko, da ga ni motilo v delu. Saj je bilo tudi skromno in zadovoljno z vsem, da si mu le privoščil dobro besedo.

„A odkod sedaj ta prevrat?“ vprašal je stari mož. „V gledališče, v koncerte, v svet hoče!“ Pa čim bolj je premišljal o tej njeni najnovejši trmi, tem bolj se mu je dozdevalo, da Nadičine želje niso baš nenaravne in neumestne. Mlada kri je nemirna; mladina se hoče gibati.

„Ni drugače“, dejal je po dolgem preudarjanju svoji sestri, četudi se je ta močno upirala, „parkrat na mesec bova že morala privoliti deklici pošteno zabavo, bodisi v mestu ali drugodi. — Kaj pa, ko bi ji dobila družabnico, ki bi bila objednem tudi odgojiteljica?“

Slabo jo je zadel mož. Ploha nevolje se je usula iz sestričnih ust; po njenem mnenju ni imel betvice pameti v vsej svoji učeni glavi, da bi preračunil, koliko stane

taka stvar in kakšne neugodnosti bi napravilo to hiši. In poleg Nadice še druga ženska! Upirala se je torej tako odločno, da je mož kmalu popustil tako misel. Saj se pa tudi Nadica ni strinjala z ujemem zastran družabnice. Da, ko bi ji hoteli dati mlado tovarišico, s katero bi bila kakor s sestro! A nikakor ne mara za staro žensko, ki bi jo tako mučila kakor teta. Za tako družabnico ni marala, ker se je bala večje odvisnosti. In ker ji nista privoščila drugih razvedril, prosila je za kolo, na katerem se bo mogla gibati, da ji udje ne odrevené.

Tudi zaradi kolesa je bilo razgovarjanje. „Kolesarjenje je nevarno, oči, pljuča trpé; tudi si človek ob tem poškoduje kak ud in si nakoplje smrtno bolezen“, modroval je ujec.

„Mlado dekle se ne more in se ne sme samo okoli vozariti“, pripomni teta.

A Nadica je ugovarjala, da že najde spremstvo. Gospod nadučitelj, ki je izboren kolesar in napravlja na kolesu, kadarkoli utegne, daljše izlete, on jo sprejme gotovo v svojo družbo.

„Da bi se sama z moškim vozarila? O ti nesrečno dekle! Ali si tako pokvarjena, ali tako zabita, da ne umevaš, kaj zahteva poštenost? Dobro vzgojena gospodična ne hodi nikdar brez ženskega spremstva v moško družbo“, povedala je glasno teta.

„Gospod nadučitelj šteje nad petdeset let in je skozi in skozi vrl mož“, je pripomnil ujec kakor v obrambo. „Gledé na njegovo osebnost ne ugovarjam nič: še celó rad bi videl, da se Nadica njemu pridruži, ako hoče res kolesariti.“

„Petdeset let, kaj je to? Ali je ta častiljiva številka že porok razumnosti in spoštljivosti? Tudi starost ne obvaruje nespameti, pravi pregovor“, ugovarjala je neugnana ženska.

A sedaj vse njeno upiranje in dokazovanje ni nič pomagalo. Nadica je hotela imeti kolo ali pa kako drugo zabavo; in ker je teta naposled izračunala, da bi kolo izmed vseh njenih zahtev še najmanj stalo in hiši provzročevalo najmanj sitnob, je slednjič v to

privolila. In brat je tudi k temu privolil, da se je le dognala sitna stvar.

Nadica je dobila kolo. Le malo vaje je bilo treba, da se je njen gibčni život izuril v jahanju jeklenega konjička. Izpočetka se je vozila res skupaj z nadučiteljem, a kmalu se je otresla njegove družbe, ker petdesetletni flegmatični mož se kar nič ni ujemal z njenimi navadami.

Šele ko je Nadica sama šla, kamor je hotela, bila je srečna. Kakšno veselje jo je prešinjalo, ko je brž po obedu zapustila dolgočasno domovje in še bolj dolgočasne njene prebivavce, stopila na lično kolesce in s svojim zvestim psom, ki je imel ime Paša in ji je bil tovariš še iz Ljubljane, zapodila se v širni lepi svet! Kolo je pod njenimi urnimi nogami in spretnimi rokami teklo kakor veter po dolgih belih cestah. Ni imela pravega cilja niti drugega namena, kakor da se je gibala in prosto dihala v zdravem zraku. V mraku se je potem vračala domov utrujena, prašna ali blatna, gladna in žejna, a srečna, vesela in najboljše volje.

Ta njena sreča je trajala nekaj tednov, a slednjič, kakor se godi pri vsakem uživanju, se je kolesa naveličala. Tega pa je bila tudi še kriva bližajoča se zima. Nebo je bilo prepreženo s sivimi, globoko na zemljo visečimi oblaki, vsa priroda se je zagrinjala z neprijetno vnansjčino, ki je Nadici skalila veselje do kolesarjenja. Vnovič je bila nemirna in nezadovoljna, pa je jela hrepeneti po družbi in zabavi. A teta je iztaknila lep izgovor, da je deklici nasprotovala: „Ali se dobri hčerki spodobi obiskovati javne veselice, dokler še ni poteklo leto po materini smrti?“

Nadica, ki je iskreno ljubila rajno mater in spoštovala njen spomin, ni vedela ugovora. Udala se je in zopet sklenila prijateljstvo s kolesom. A kadar poteče čas žalovanja, tedaj, je sklenila, da pojde med svet. Ta svoj sklep je odkrila tudi jedini svoji zaupnici, dolgoletni domači kuharici, preprosti ženici srednjih let, katera se je bila z gorečnostjo in ljubeznijo oklenila mlade

sirote in ji vedno potuho dajala, četudi ni bilo vselej prav.

„Ljuba gospodična“, prigovarjala ji je ta, „dokler bodete pod ujčevim varstvom, ne bodete nikoli zahajali v svet.“

„Zakaj ne, Mica?“ popraša Nadica s komično preplašenostjo. „Moj Bog, jaz popolnoma odrevenim v tej ječi. Svetuj mi vendar, kaj naj storim?“

„Kaj da bi storila? Nekaj čisto navadnega: omožiti se morate.“

„Omožiti se? Ne bilo bi napačno“, odgovori Nadica brez zadrege. „A kje dobim moža v našem gnezdu?“

„Za to bo že Bog skrbel, le prosite ga“, pouči jo ona prepričevalno.

„Ali ni greh nadlegovati Boga za take ničemurnosti?“ popraša deklet. Kuharičin nasvet se ji ni zdel napačen, a bala se je, da bi ne imel uspeha.

„Boga smemo prositi vsega, kar nam je res koristno“, potolaži jo kuharica, „in možitev more vam biti le v prid.“

„Torej do Boga naj se obrnem“, reče deklet zamišljeno, „a na kak način naj se izrazim? Pomisli, Mica, prositi za moža! Sram me je skoro.“

„Kadar je v moji mladosti nam dekletom kaj težilo srce, zaobljubile smo se, da pojedemo na božjo pot, pa smo si izprosile pomoč. No, na božjo pot ne morete, ker ni čas za to, a vem še neko pomoč: Napravite devetdnevno pobožnost do kakega svetnika-priprošnjika, in on vam bo izprosil pomoč.“

Ta nasvet je Nadici silno ugajal. Hitro sta vzeli s police koledar in listali po njem, da bi našli umestnega priprošnjika. „Svetnica mora biti“, dejala je Nadica, „in pa taka, ki je bila zakonskega stanu.“

Po dolgem iskanju in posvetovanju sta se odločili vzajemno za sv. Ano. Nadica je šla brž na delo. V svoji sobi si je napravila oltarček in postavila nanj svečice, cvetice in nekaj svetih podob; a glavne podobe, namreč sv. Ane, ni imela. V celi hiši ni bilo najti podobe te svetnice. Kuharica je imela kip lurške Matere Božje, in Nadica je menila, da bi ta kip lahko namestoval sv. Ano,

samo da bo oltarček popoln; saj videz tako nič ne pomaga, le namen velja. A kuharica ni bila tega mnenja; podoba tistega svetnika, ki se časti, mora biti pred nami, sicer je zamera in molitev bi bila brezuspešna.

In naposled se je vendar našla tudi ta svetnica. Podobar v bližnjem mestu K. je imel med ropotijami starinski kip sv. Ane.

Zob časa je bil sicer na njem marsikaj poškodovan, a svetnice resno - prijazno lice ni pri tem bilo izgubilo svoje prikupnosti. Nadica ga je dobila skoro zastonj. Presrečna ga je postavila na namenjeno častno mesto na oltarček, popolnoma prepričana, da nje želja bo po tej priprošnjici uslišana.

(Dalje.)

Najlepši dan . . .

„Prijatelji in znanci dragi vi,
pozabite ves srd in črt!
Vi je ne vidite, ne vidite,
a jaz jo čutim v sebi — smrt . . .

Oh, odpustite, mnogo sem zagrešil,
izvabil mnogo solz vam iz oči . . .
Po sreči hrepenel sem žive dni,
vse dni . . . in rekel sem ko oni kralj:
V najlepšem svojem dnevu, ko noben oblak
ne skriva solnca sreče mi od zore v mrak,
glasno, veselo bom zvoniti dal,
da svet bo znal: ta je njegov najlepši dan!
— A ni ga bilo, ni . . . zdaj lega mrak teman
v življenje moje . . . z Bogom . . . srd in črt
pozabite — jaz čutim v sebi smrt . . .“

In zahté prijatelji, solze vderó
na mrtvega se druga jim. — „Kako težko
pač ločil si, prijatelj, se od tod
v zavesti, da v življenja tvojo pot
nikdar ves dan ti v polni sreči ni sijal;
in bilo treba ni, da bi zvoniti dal . . .“

In ven iz mesta v novi, tihi dom
prijatelja v solzah neso;
za njim gre dolg sprevod, in ta in ta
obriše mokro si oko . . .
A tam — ! O čuj te težke melodije!
Otožno in veselo v svet done . . .
Zvone, zvone mu s štirimi glasno,
njegov najlepši dan zvone . . . zvone.

Vinko Vinič.

Ob vrbi.

Ob vrbi otožen slonim,
v valove zelene strmim,
v valove šumeče . . .
Vpogiblje se vrba do tal,
in liste poljublja ji val,
z njo tajno šepeče.

Nad vodo se nagnem lahno,
da čul šepetanje bi to:
o sreči bežeči,
ki vžival v nekdanjih jo dneh
na dragih domačih sem tleh
v mladosti ljubeči . . .

Na vrbi list zatrepeta,
in valček lahno zašumlja
o sreči zgubljeni . . .
Ob vrbi otožen slonim,
in sreče nazaj si želim,
ki cvela je meni.

Narjan Pretko.

Dr. Matjaz Janžek

Uslišana.

(Novela. — Spisala *Pavlina Pajkova*.)

(Dalje.)

III.

Nemirni dnevi so se sedaj začeli za Naidico. Namah je pozabila vse svoje prejšnje želje in težnje, pozabila, da ponuja svet razveseljevanja in zabave. Kar čez noč je postala zamišljena. Trikrat na dan je klečala v iskreno molitev zatopljena pred svojim ljubim oltarčkom in častila svetnico, ki naj bi jo rešila iz te hiše. Da ne bi se pa dolgočasila s ponavljanjem istih besed, prizadevala si je podajati svoji molitvi velikokrat drugo obliko. V ta namen je obračala stavke, izpreminjala izraze in obžalovala, da ne zna več jezikov, v katerih bi opravljala svojo pobožnost.

Prve dni svoje devetdnevnice je še dvomila, bodo-li nebesa gledala na njo, ubogo siroto, zapuščeno in pozabljeno v oddaljenem kotičku sveta. A čim dalje je molila, čim bolj se je določeni obrok pobožnosti bližal koncu, tembolj sta rastla v njej up in trdnost, da bo njena prošnja uslišana. Temu se je pridružil važni opomin kuharičin, da molitev brez trdne vere nima veljave. Saj ni da bi morala takoj dobiti soproga, da bi se vsaj kaka prijetna izpremema dogodila v njenem življenju! Včasih pa, kakor se godi človeku, ki isto stvar preveč premišljuje, se je navzlic vsemu oglašal v njej dvom, da bi se v njenih razmerah kar v devetih dneh mogel najti ženin.

Pa ne samo po dnevu je bila nemirna, tudi noč ji ni prinašala nekdanjega pokoja. Odslej ni zvečer nikoli mogla zaspiti, ker baš tedaj je bila njena domišljija najbolj razgreta. V postelji ni molila, zato si je tembolj belila glavo z vprašanjem, kako ji neki svetnica pride na pomoč, in pa na kak skrivnosten način bo uslišala njeno prošnjo. Kje naj sreča svojega bodočega soproga?

Ali naleti nanj pri svojem romanju s kolesom po zapuščenih poljih in cestah, ali pa se nekega dne oglasi domači zvonček, ki je bil že zarjavel od dolgega počivanja, — in v hišo stopi zal mladenič, njen bodoči ženin? To vprašanje je bilo zanjo, sedemnajstletno deklico, važno dovolj, da se je ob njem vzbujala bujna domišljija. Zjutraj se je vselej pred navadnim časom vzbudila vsled notranjega nemira, ki jo je tudi med spanjem dražil in ji povzročeval zmedene, a vendar prijetne sanje.

Ta razvnetost se je kazala tudi na njeni zunanosti. Lica so ji žarela, oči so se ji iskriale. Govorila je manj, premišljevala veliko, bila prijazna in potrpežljiva z domačini, kar ni bila dotlej njena navada.

In teti tudi ni ušla ta njena nenadna izpremema. Dejala ni ničesar, a bila je oprezna. V dekletu se nekaj kuha, mislila si je: zopet nova trma, nov naklep. In nabrala je debeli ustnici v posmeh, češ, dokler sem jaz tu, tvoje trme in trmice ne bodo nikoli obveljale. Ko bi bila vedela, za kaj je dekletu takrat šlo!

Brez zapreke, brez posebnih dogodkov je prišel zadnji dan Nadičine pobožnosti; njena razburjenost je bila dosegla vrhunec. Že ni več vedela, kako in s čim naj preljubi svetnici izkaže verno zaupanje in češčenje. Prižgala ji je še nekaj lučic, nakitila jo z vencem cvetic, katere je bila odparala s svojega poletenskega klobuka, ker ni bilo nikjer dobiti svežih. Nadiči se je dozdevalo, kakor da se ji je svetnica zato nasmehnila, in srce ji je jelo urneje bítati od veselja in hvaležnosti.

A moliti oni dan ni več mogla tako vztrajno in pobožno, kakor prejšnje dni. Bila je raztresena, nemirna, kakor bi kaj gotovega pričakovala. Letala je vedno k

oknu in pogledovala na cesto, ali morda ne čas se je ob tem pomikal leno naprej kakor gre mimo kaka znamenita oseba; poslušala večnost.

Slikal Jan Matejko.

Unija Ljublinska.

je, ali se oglasi domači zvonček, ali kdo potrka na vežna vrata. Upala je, dvomila je; „Dom in svet“ 1900, šte. 2.

„Peljite se na izprehod, da se vam živci upokojé“, svetovala je kuharica, kateri je

bila Nadica zaupala svoje notranje stanje. „Kar se mora zgoditi, zgodi se, ako se okoli vozarite, ali ako se doma z nestrpnostjo mučite. Pa tudi ni da bi bila vselej prošnja uslišana takoj prvi dan. Bog človeka večkrat izkuša, predno mu izkaže svojo milost.“

Nadici se je tudi tako zdelo; saj danes ni nič kazalo, da bi se moglo še kaj zgoditi. Poldan je že minul, a ne duha ne sluha ni še bilo o kaki rešitvi. Jutri, pojutranjem je tudi še čas, in ko bi bilo tudi šele v enem tednu, ne bilo bi prepozno. Nič se torej ne mudi, saj njena blagodušna svetnica je ne bo zapustila. — Tako se je tolažila. Nato je pogledala proti nebu, da bi videla, ali je vreme za vožnjo s kolesom. Cesta je bila suha, a nebo je bilo pregrnjeno s sneženimi oblaki.

„Bojim se, da bo sneg zapadel; neprijetno je voziti se po snegu“, reče dekle kuharici. „Kaj pa ti misliš, Mica?“

„Pa ne hodite daleč, da se vam kaj ne primeri!“

Kuharičin opomin ni bil Nadici po volji; kaj bi se ji primerilo! Četrť ure pozneje je že dirjala po gladki zamrzli cesti ven iz domačega trga. Kakor vselej, spremljal jo je tudi sedaj zvesti Paša.

Drugikrat se Nadica ni preveč menila za srečajoče jo ljudi, saj so bili navadno ali kmetje ali domačini. Danes pa se je vznemirjala tako živo in opazovala s takim zanimanjem vsako bližajočo se osebo, da je ob tem pozabljala na kolo. In kolo se je nagibalo na levo in desno, zadevalo se ob kamenje in večkrat malone vrglo raz sebe svojo raztreseno voditeljico. Vsaka nasproti prišedša oseba je Nadici prinašala bridko prevaro. Kakor vselej tako so bili tudi danes te osebe ali preprosti kmetiči ali kmetiške ženice; o kakem gospodiču, o kakem junaku, ki bi jo mogel rešiti iz barbarskih rok varihov, ni bilo niti sence.

To je Nadico proti njeni volji dražilo in žalostilo. Nevoljna je dirjala naprej, ne meneča se za čimdalje temnejše oblake nad svojo glavo, popolnoma gluha za vsiljivo

lajanje zvestega tovariša Paše, kateremu dolgi izprehod v mrazu in skoro v temi ni kar nič ugajal. Iz neke neumljive upornosti je silila naprej, dasi je čutila notranji opomin, naj se vrne domov.

Začel je padati sneg, najprej tenek in redek; kmalu je naletaval debel in gost, kakor bi se kosovi volne sipali z neba. Nadica je kmalu imela pred seboj nepretrgano belo pregrinjalo, ki je oviralo, da ni videla niti ono malo ceste, kar je ni zakrival mrak.

Obrnila je kolo, da se napoti domov. Nekaj časa je z veliko pazljivostjo in po nagonu še precej srečno vozila; a ko je bil sneg čimdalje debelejši, potrebovala je vsega napora svojih močij, da je kolo rinila naprej. Bojazljivost ni bila slabost Nadičina; a sama v temni noči ostati pod milim nebom — ta misel je omajala tudi njeno pogumnost. Paša je taval poleg nje, njene zmrzle roke in otrple noge niso več mogle voditi kolesa; vsak trenutek je mislila, da se zvrne v kak jarek, iz katerega ne bo več vstala.

Komaj se je je lotil ta strah, že se ji kolo prekucne, in ona se zakotá v jarek. Ni se baš udarila, ker je padla na mehko, a zdelo se ji je, kakor da si je izvila levo roko, ker je v njej začutila žgočo bolečino.

Poskusila je vstati, a ni mogla. Pod njo in okoli nje je bilo vse mehko in mokro, nikamor se ni mogla oprijeti, zaporedoma se ji je spodrsnilo; zdelo se ji je celó, da se ob vsakem gibanju pogreza globlje.

Snežilo je neprestano; čutila je, da tudi njo zagrinja tanka snežena odeja; in kolikor je mogla, otresala jo je s sebe. Čutila je, kako ji moči pešajo, kako ji gine zavest, kakor bi se ji hotelo zaspati.

Navzlic temu jo je navdajal strah, kaj bo ž njo: ali bo mogla še vstati z onega mehkega ležišča, ali ji bo mrtvaška postelja. Spomnila se je sv. Ane in jo je skoro prosila ne več za prijetno življenje, ampak za srečno smrt: a njene misli so se hitro zmedle. Čudno ji je bilo tudi to, da ni bilo psa pri njej.

Čimbolj je potekal čas, tem manj je čutila mrazú. Mameč čut jo je prevzemal, čut

prijetne upehanosti. Poskusila je še jedenkrat gibati se, a udje so ji bili kakor jekleni; hotela je klicati na pomoč, a glas ji je običal v grlu. Naposled je do cela izgubila zavest.

IV.

Ko se je Nadica zopet prebudila, ni v prvem trenutku vedela niti, ali še leži v zasneženem jarku, niti, kaj se je ž njo godilo. Še predno je odprla oči, začutila je ob licu nekaj mehkega, vlažnega; vedela je hitro, da je to gobec njenega zvestega psa. Odprla je sedaj oči, a ob tem je njen pogled zadel objokani kuharičin obraz. Prijetna gorkota je prešinjala njen život; poskusila je iztegniti noge, gibati roke: udje so se voljno gibali.

Spoznala je, da je doma, v svoji postelji, živa in rešena. Pa kako je prišla sem? Ali pa je samo sanjala o onem groznem ponočnem prizoru, ko je medlela v snegu in mrazu? — A občutljiva bolečina v levem laktu in neki neprijeten pritisk na čelo sta ji pričala, da je njena nezgoda bila istinita.

Ko je Nadica izpregledala, je iz kuharičinih ust ušel vesel vzklik. Za njenim hrbotom pa se je stol odmaknil, in k postelji je stopil Nadičin stric. Popraša jo, kako se počuti, pa takoj jo začne karati zaradi njene neodpušljive lahkomišelnosti. V takem vrenemenu se je vozila okoli in tako daleč! Dobri mož se je hotel kazati posebno ostrega, pa Nadici se to karanje ni zdelo prehudo. A drugače jo je pozdravila odurna teta. Najprej jo je ozmerjala, potem pa ji še zapretila, da odslej ne bo imela nobene svobode. In kakšne neprilike bodo sedaj zaradi njene bolezni! Da bo ona na stare dni prevzela vlogo usmiljene sestre in čuvajke bolnikov, za to ne čuti v sebi niti poklica, niti volje. In pa veliki stroški! Nesreča je namreč hotela, da domači okrajni zdravnik zaradi hude hripe ni mogel priti, ko so ga bili pozvali; nasvetoval je samo, kako naj se ponesrečeni v prvem trenutku pomaga in ukazal takoj brzojavno poklicati iz sosednjega mesta zdravnika. Kaj bo vse to stalo! tarnala je teta. Mestni zdravniki zahtevajo dvakrat, trikrat

večje plačilo nego selski; vrh tega bo treba plačevati vožnjo. Še več: mestni umetniki delajo tudi potrato z zdravili! In vse te stroške in te nepopisne sitnobe zaradi preširnosti slabo vzgojenega dekleta!

Ženska je bila kakor brez uma. Nič ni pomagalo, da jo je brat opominjal, naj bi vendar že nehala, češ da morata zahvaliti Boga, da nesreča ni še hujša, pa da se bodo stroški poplačali iz Nadičinega denarja; ona le ni nehala tarnati, dokler se ni utrudila. Nato je iz sobe gredé vrata za saboj zaloputnila s tako silo, da se je hiša stresla.

A stric je prijazno tolažil ubogo dekle:

„Da si le živa, Nadica! Kaj so vse sitnobe, kaj vsi stroški! Kadar pride zdravnik, ne bodi trmasta, ampak se udaj njegovim ukazom, da skoro ozdraviš! Upajmo, da ne bo nič hudega.“ In po prstih je rahlo šel iz sobe.

Nadica je ostala v sobi sama s kuharico.

„Mica, kako slabo mi je povrnila sv. Ana moje neizmerno zaupanje do nje! Kako neugoden uspeh je imela moja iskrena molitev!“ potoži Nadica. Njene oči so se ob tem bolešno ozrle v oltarček, ki je stal njeni postelji nasproti. „Kdo bi bil slutil tako žalosten konec! Še to malo dobrega, kar sem imela, bom odslej pogrešala, namreč zdravje. Leva rama, zdi se mi, je pohabljena, in čelo ste mi tudi zavezali: kaj se mi je zgodilo? O kakšna bom odslej! Ne, Mica, tvoj nasvet res ni bil moder.“

Kuharica je bila v zadregi. „Dan se ne sme hvaliti, ne grajati pred koncem“, dejala je tolažé. „Sicer vam niti sv. Ana, niti jaz nisva svetovali, da bi v snegu, in v vihri tako ravnali. Zakaj se niste takoj vrnili, ko je vreme kazalo na slabo? Da ste pa rešeni gotove smrti, to je vendar velika božja dobrota. Rana na čelu ni globoka, in izviti laketi bo zdravnik pač lahko uravnal.“

„Res, kdo pa me je rešil iz jame, kjer sem bila skoro živa pokopana?“ popraša Nadica radovedno.

„Čudno je res, a vendar resnično, da vas je rešil vaš Paša. Sinoči po šestih je priletel domov, da se je kar kadilo iz njega.

Nogo je imel okrvavljeno, lajal je in cvilil, da smo takoj slutili nesrečo. Jaz sem se takoj spomnila vas in toliko da nisem omedlela od strahu. Svojo skrb sem hitro povedala gospodu. Gospod me ni takoj razumel, a gospodinja me je začela zmerjati. Zato sem letela na pošto, kjer sem vedela da imajo čile konje. Ko sem ondi povedala svojo slutnjo o nesreči, je bilo vse po koncu. Upregli so takoj konje in čez nekaj trenutkov smo podili v diru za Pašo, ki nam je kazal pot do vas. Naš trud in naše prizadevanje nista bila zastonj; zato ste sedaj zopet doma in sicer živi, četudi se dolgo niste hoteli vzbuditi iz svoje navidezne smrti. Skoro smo mislili, da ste že do cela zmrznili.“

Med tem pogovorom je prišel zdravnik iz mesta. Ogleдал si je bolnico, preiskal njene roke, odvezal čelo in kmalu mogel povedati domačim, da ni nevarnosti; v dobrem mesecu, najpozneje v šestih tednih bo gospodična, ako se bo držala njegovih naročil, popolnoma zdrava. V postelji pa bo morala ostati najmanj štirinajst dnij do treh tednov zaradi roke ali pravzaprav zaradi lakta, katerega bo treba devati med deske, da se sklepi zopet zvežejo in zarastejo. Čelo je dobilo tudi občutljivo rano, trebalo je bo lečiti, da ne ostane prevelik zarastek. Drugih neugodnostij pa, tako upa, se ni bati, razven kašlja in nahoda zaradi prehlajenja. Gospodična naj se zahvali le svoji čvrsti, zdravi naravi, da nasledki niso hujši.

Nadičino upadlo lice je vsled te izjave še bolj zabledelo. Oh, ko bi bila sedaj močna dovolj, kako bi se ustavila takemu trinoštvu! Zakaj trinogi so bili po njenem mnenju vsi zdravniki, kateri iz same neumnosti in zaradi ugleda trpinčijo uboge bolnike. Mesec in še več dnij zapora zaradi majhne poškodbe! Pa kar v zavoj mora zakleniti itak bolečo roko!

A ni se mogla ustavljati; čutila se je tako oslABLJENO, da ni bilo misliti na boj. „Gospod zdravnik“, zaječala je samo, „menda

bodo zadostovali trije tedni. V treh tednih, menim, bi se dalo celega človeka skrpati, ne pa malenkostno roko.“

„Nisem vaje, da mi bolniki stavijo obroke“, odvrnil je zdravnik ostro, a se je vendar z zanimanjem ozrl na drzno bolnico.

„A kar ni pri drugih razumnih ljudeh navada, to je pri tem razbrzdanem dekletu vsakdanje“, pristavi hitro teta, v kateri je kipela nevolja, ker je čula, kako dolgo bo trajala Nadičina bolezen. „Kaj bo vse to stalo!“ mislila si je; „vse letošnje obresti njene glavnice se bodo uporabile za to bolezen!“

„Pomislite, kako hudo, hudo je celih šest tednov biti v tesni sobi“, zagovarjala se je Nadica nekoliko razdražena.

„Skrbelo se bo gotovo, da vam ne bo dolgčas“, tolažil je zdravnik. „Čitajte kaj lepega, obiščejo naj vas prijateljice; pri čitanju in v prijetni družbi čas bliskoma beži.“

„Knjig, takih knjig, ki bi me zanimale, mi nečejo dati, prijateljic pa nimam in —.“

„Še teh bi potrebovala!“ seže teta v Nadičino pritoževanje; „prijateljice bi te še bolj izpridile, nego si že. Družbe imaš dovolj tukaj v hiši, in soba je prav kratkočasna, najlepša, kar jih imamo.“

„Prosil bi, da bi se bolnica ne vznemirjala po nepotrebnem“, poseže sedaj zdravnik vmes z odločnim glasom; „nekoliko mrzlice ima, treba ji mirú.“

Teta bi bila rada še nekaj opomnila, a brat ji je namignil, da naj bo tiho. Zato se je izmuznila neopažena iz sobe.

Zdravnik je zavezal Nadiči rano na čelu in sicer tako, da ji je ob enem zavezal tudi jedno oko. Laket pa je namerjal obezati šele zvečer, ker ni imel dotičnih priprav pri sebi. Nato je zapustil bolničino sobo poleg ujca, ki je še odhajajoč dejal pomirljivo dekletu: „Le mirna bodi, nekaj primernih knjig ti že dobodem iz mesta.“ Zdravnika pa je poprosil, naj dobro skrbi za bolnico. Zdravnik je obljubil, da bo storil vse, kar treba storiti za takega bolnika. (Konec.)

„Pa če ji ubijem brata?“ Zanašaje se na svojo izvežbano roko, ki je marsikomu pustila viden znak na licu, čelu in nosu, je pregnal to mučno misel. „A on izbira orožje!“ šine mu v glavo. „Hm! Če izbere samokres, ubije on mene, ker je bolj vešč strelu, kaj potem? Lahek odgovor: Hm! Potem je pa vsega konec. Napravim mu še to sramoto, da postavim Irenko za svojo glavno dedinjo. Ne! Tega ne! Ona je idealno dekle.“

Cim bliže je bil večer, tem hitreje so minevale iz pristavove zavesti mračne megle. V pisarni, kjer so nižji uradniki zložno otepali svoje pipe in kjer je tudi on tako često preko dolgočasnih uvodnih člankov nemškega uradnega lista zrl skozi okno na puste kraške goličave, v tej pisarni je Josip danes pisal poslovilni list očetu, pisal nekaterim znancem, pa izročil sebe v blag spomin svoji Irenki: „Rad umrem, rad za mili narod in za tebe.“ Ko se je pa zopet zagledal na gole hribe, ob katerih je danes brila ostra burja, mu je pogled nehoté ušel k župni cerkvi in na pokopališče in na mrtvašnico: „Oh! Tam-le bomo jutri zvečer! Samomo-

rivec, pogubljenec, grešnik! Ljudje bodo pljuvali na moj grob. Morda mi ne prižgó niti lučice k nogam. In vendar umrem — mučenik! Kako različno sodi svet! Sam Bog ve, da nisem zakrivil drugega, kakor da sem ljubil svoj rod!“

Zvečer je uredil svojo imovino, ostavivši jo v narodne namene, poslal Slakarja in kancelista k pl. Franu, da izbere orožje, na kar sta kmalu prinesla odgovor: „Samokresa!“

„Saj sem vedel, da mi želi smrt! Naj bo, no! Hvala za izkazano ljubav!“

Po večerji je z neko obupno veselostjo zbral okolu sebe nekoliko znancev pri Muhiču, pil ž njimi, se navduševal za sveto narodno stvar, pušil smotko za smotko in objemal prijatelje drugega za drugim, da so si pomenljivo pošepetavali: „Danes se ga je zopet nabral!“ Slednjič je poslal celo po citre in prepeval z votlim glasom, da je topo odmevalo v nizki sobi več nego jedenkrat: „O zdaj pa nikdar več, nikdar več!“

Polnoč ga je vzela.

(Dalje.)

Uslišana.

(Novela. — Spisala *Pavlina Pajkova*.)

(Konec.)

V.

Štirinajst dnij je bilo minulo od zadnjih dogodkov. Zdravnik je med tem točno vsak dan obiskoval svojo bolnico. Nadičin laket, ki je bil nenadoma otekel, je bilo treba skrbno zdraviti. Zato zdravnik ni dovolil, da bi se ga dotikal kdo drugi kakor on.

Pri njegovih posetih je bila izpočetka vselej navzoča teta, ki je vedno kaj obsojala in oporekala, bodisi Nadičinemu vedenju in govorjenju, bodisi zdravnikovim zahtevam in določbam. Ko je pa zdravnik, mož odločen in malobeseden, spoznal prepirljivost

neprijazne stare gospe, povedal ji je brez ovinkov, da v bolnikovi sobi ima zapovedovati on in nihče drugi.

Teto je to — kakor je trdila — drzno postopanje in malo spoštljivo vedenje jako žalilo, zato ni odslej nikoli več stopila predenj. Kuharica je nadomestovala pri bolnici hišno gospodinjo, kadar je zdravnik zahajal k njej, v veliko Nadičino veselje in zdravnikovo zadovoljnost.

Ujec, zakopan v knjige, je zabil po cele dneve, da imajo bolnico pri hiši; a ko se je tega nenadoma spomnil, priletel je brž v sobo pozvedovat, kako se ji godi. Zvedevši

da ozdravljanje napreduje, je odhajal zadovoljen in se zopet ni prikazal po cele dneve.

Nadica je med tem samevala v svoji sobi, pomenkovala se s Pašo, ki se ni ganil iz nje bližine, in nestrpnost štela ure do onega časa, o katerem je vedela, da jo bo zdravnik obiskal. Ujec ji je bil sicer naročil iz mesta zabavno berilo, a dokler je imela jedno oko zavezano, ni bilo misliti na to zabavo. Kuharica pa, katera se je zaradi dela le malo bavila z njo, se je jako čudila, da Nadica ne toži več o dolgem času, sploh, da je tako tiha in vase zamišljena, kar je bilo pri njej celo nenavadno.

In Nadici res ni bilo dolgčas. Kratki so bili sicer zdravnikovi obiski in malovažno je bilo ono, kar sta tedaj med saboj govorila, a ona je po cele ure o tem premišljevala in sanjerala. Oltarček s podobo sv. Ane, ozaljšan s cveticami njenega poletenskega klobuka, je še stal neizpremenjen na svojem vzvišenem mestu. Vselej, kadar se je ozrla nanj, spomnila se je namena, zaradi katerega je bil postavljen. Zardela je ob tem, nasmehnila se, a nato zopet resnobno se zamislila. Ko bi bil on — menila je zdravnika — vendar le tisti . . . Božja pota so čudovita, kakor je kuharica rada ponavljala, nemogoče torej ni. Ne, ne! On se kar nič ne vede kakor bodoči snubač. Oduren je, malo-beseden, kakor bi mu bila pokora lečiti jo. Jedinu, kar je dobrega na njem iztaknila, je to, da jo potrpežljivo, brez ugovarjanja poslušala, ko mu zaupno o sebi kaj pripoveduje, četudi se ji zdi, da se mu ob tem ziblje na ustnih porogljiv posmeh. Najbolj pa se ji je prikupil s tem, da je tako moško odpravil neprijazno in sitno teto. Zato misli, da bi se sporazumela popolnoma, ko bi le hotel. Kakšnega je obraza, o tem ne ve nič določnega; z enim očesom se vidi vse nekako meglenu, ker baš desno, katero ji je bilo od nekdaj boljše od levega, so ji obvezali. Zdi se ji pa, da ni napačen človek, čeprav ni več mladenič. In to ga dela še zanimivejšega, prav kakor ustvarjenega za junaka romanu.

Take misli so ji rojile po glavi. Da bi ji bilo torej dolgčas?

Danes je pa šlo njeno premišljevanje še za korak dalje. Izprevidela je namreč, da ni dovolj, ako on njej ugaja, poglavitno je menda, da ona ugaja njemu. Morda bi bila smela to upati pred svojo nesrečo: a sedaj, z ranjenim čelom, pač ne more več komu ugajati. Včeraj ji je bil obljubil, da ji danes sname obezo raz čelo: kdo ve, kakšna bo z onim zarastkom! Težak vzdih se ji je izvil iz prsij. Odkar je izgubila ljubo mamico, zdi se, zarotilo se je vse proti njej; ni doživela nobene prav srečne ure odtlej, pač pa mnogo žalostnih. Najboljše bi bilo, ko bi jo bili pustili zaspati za večnost v onem zasneženem jarku: kar nič ni tedaj trpela, ne duševno, ne telesno.

Tako otožna kakor ta dan, še ni bila Nadica v vsi bolezni. Prava rešitev iz neprijetnega premišljevanja je bil za njo zdravnikov prihod.

Kakor vselej tako si je tudi tedaj ogledal najprej njen lakot. Bil je z njim zadovoljen in naznanil, da bo mogel v nekaterih dneh odstraniti one sitne in mučne deske. A sedaj čelo! Res, rana ni bila več krvava in lahek zarastek se je bil napravil nad njo; čela ni torej treba več obezati. „Sedaj pa, kuharica“, dejal je zdravnik, ki je zapazil v Nadici neko nemirnost, „dajte ogledalo sem! Naj se gospodična prepriča, da njen obraz ni tako ogrjen, kakor se je bala.“ Vzel je zrcalo iz kuharičinih rok in postavil dekletu pred obličje.

Ker se je bilo dolgo obezano oko odvadilo svetlobe, videla je Nadica v prvem trenutku svojo podobo v steklu kakor meglenu. A kmalu se ji je izbistrilo oko, in v zrcalu je videla svoj obraz skoro nič spačen. Hitro se je pomirila in vzkliknila veselo: „Saj res ni tako hudo; ko odpade krasta, poznalo se bo le malo, da mi je pamet hotela nekdaj iz glave uiti. Na zarastek pa spustim kodrček las, in tako bo še ta pokrit.“

Zdravnik, ki Nadice še nikoli ni bil dobro pogledal, ker je imela glavo zavezano, je opazoval sedaj z veseljem njene žive oči in lepo obličje, na katerem se je značila prijetna iznenajenost. Ob tem se je

zadovoljno nasmehnila, da sta se ji sredi lic utisnili majhni, poredni jamici. Ves njen dražestni obrazek je bil v tem trenutku videti nalik solnčnemu žarku.

Zdravnik se je čutil srečnega, da je on največ pomogel k tej njeni zadovoljnosti: spoznal je, da tega nežnega obličja pač še nikoli ni temnila strast, da se tega jasnega belega čela gotovo še nikoli ni dotaknila kaka senca skrbi in nevolje.

Nato se Nadica obrne proti zdravniku: „Kako ste spretni v svoji stroki!“ reče s pohvalno-hvaležnim glasom; „naš domači zdravnik bi izvestno ne bil nikoli tako izborno ozdravil rane nad očesom. Od obrvij bi ne bilo nič ostalo; a kako grdo bi to bilo videti!“ — V svoji navdušenosti bi bila rada segla po njegovi roki, da mu jo stisne v iskreni hvaležnosti; a on je k temu ni vspodbudil. Roke je imel vtaknjene v žepih in rekel je kratko: „Storil sem svojo dolžnost.“ Nato je sedel k mizi, da napiše novo mazilo.

Njegova hladnost in brezčutnost je Nadico močno zbolela. Da bi skrila svojo bridkost, je pogladila Pašo, ki se ji je močno dobrikal zaradi njene prijaznosti.

Zdravnik jo je med pisanjem skrivaj opazoval. „Kakor se vidi, vam je oni pes silno drag“, izpregovori naposled in zloži recept.

„On je po materini smrti moja največja tolažba“, odvrne deklica, in zopet prisrčno poboža lepo glavo zveste živali.

„Kaj pa teta?“ popraša zdravnik z nasmehom, „ali je ona šele za psom?“

„Niti toliko ne“, zagodrnja Nadica s prezirljivim naglasom.

„A ona je sestra vaše matere“, oponese ji on z namenom, da bi jo podražil.

„Žal!“ vzdihne Nadica, „a to še ni vzrok, da bi jo morala ljubiti. Kakor ni teta telesno moji materi niti za las podobna, baš tako tudi ne po duši. Moja mati je bila lepa in prijazna: a kakšna je teta! Zato je teta moja mater vedno črtila, baš ker je bila drugačna od nje; ta stari srd pa sedaj razliva name. Prepričana sem, da me zato ne pusti med ljudi, da bi me uničila, da bi me

onesrečila. Ona hoče, da — da se ne bi nikoli možila, ker srečnih ljudij ne more trpeti, kakor sta bila srečna moj oče in moja mati.“

Nadica je bila nevedé prišla v tir pripovedovanja in ne da bi mislila, ali njega zanimajo vse one malovažne stvari, je nadaljevala veselo in mu odkrivala zgodovino svojega življenja. Spominjaje se očetove in materine smrti, pa slovesa od preljubega rojstvenega mesta Ljubljane in od dragih prijateljic, se je solzila in krepko dostavila, kako se do smrti dolgočasi v ujčevi hiši in kako jo teta trpinči s svojo brezsrečnostjo. Njena zdrava roka je med tem brisala z robcem sedaj jedno, sedaj drugo solzno oko.

Nič ne spravi moškega bolj v zadrego, nego ženske solze. Zdravnik je sicer že med njenim pripovedovanjem tu pa tam segel vmes s tolažljivo besedo, ker se mu je dekle res smililo.

Ko pa je prenehala in je mogel priti do besede, je rekel:

„Obžalujem, da je moja neprevidna opazka o teti dala povod vaši žalosti. Potolažite se! Mladi ste še, in kar ste v zadnjem času bridkega prestali, se bo dalo popraviti. Saj ne boste vedno pri ujcu.“

„Jaz se tudi včasih s tem tolažim. Pa če me teta nikamor ne pusti, kako naj bi našla — — —“, hotela je reči „rešitelja“, a umolknila je, zardela in se ozrla na oltarček.

On je sledil njenemu pogledu, zapazil oltarček, vendar iz njega ni mogel posneti nobenega pojasnila za Nadičino hipno zadrego. A ob tem je njegov pogled tudi zadel na stensko uro, in skoro prestrašen je zapazil, da se je danes tu mudil predolgo. Bolniki še čakajo njegove pomoči. Poslovil se je torej brž od nje, a pri tem ji prvokrat podal roko v pozdrav in sočutno pogledal v njene objokane oči. Te oči, četudi solzne, so se iskrile nekega tajnega svita, ki je bolj pričal o radosti, nego o pobitosti.

VI.

Odslej je prihajal zdravnik vedno redkeje k bolnici, ker se ji je zdravje hitro vračalo. Po prvih štirinajstih dneh, v katerih

jo je obiskoval vsak dan, je zahajal k njej še jeden teden vsak drugi dan, potem po dvakrat na teden in v šestem tednu je obljubil, da pride še jedenkrat, in to morda zadnjikrat.

Kakor je bila teta vesela, da bo kmalu bolnišnice konec, tako je Nadica na tihem žalovala in se bala onega časa, ko zdravnik preneha jo obiskovati. Kako se ga je privadila! Vse, kar je težilo njeno mlado srce, vsak prepir s teto, vsako nesporazumljenje z ujem, vse svoje misli, teženje in želje

voljno, kadar je kaj pripovedovala; semtertje jo je tudi malo podražil ali se ji smejal. In prav zato, ker je bil njegov smeh le redka stvar, je bil zanjo tako mičen. Ker je ostajal pri njej vedno dalje, je bilo to zanjo znamenje, da se tudi on ne dolgočasi v njeni družbi. Še misliti si torej ni mogla, kako bo takrat, ko ga izgubi. Ali naj potem iznova životari kakor prej? Predno se je bila z njim seznanila, jo je trpinčil samo dolgčas, a kadar njega izgubi, jo bo mučila tudi otožnost. Lepa bodočnost jo čaka! In zopet

Fontana Trevi v Rimu.

— razven one najskrivnejše — mu je odkrivala na drobno po onem zadnjem dolgem razgovoru, s katerim je pravzaprav postala zaupna ž njim. Komu naj bi potem darovala to pristrčno zaupanje? Kuharici? Ta je pri njej silno izgubila svoje važnosti, odkar se je bila seznanila z zdravnikom. Nobenega pravega prijateljstva ni bilo sicer med njima, ker ni bilo nikdar na njem videti znamenja, iz katerega bi bila smela sklepati, da tudi on čuti do nje nagnjenje, kakor ona do njega. A poslušal jo je vselej

„Dom in svet“ 1900, št. 3.

se je obrnila do kipa sv. Ane. „O, ljuba svetnica“, prosila jo je, „daj, stori, da ga ne izgubim! Rada ga imam, prav tako rada, kakor nekdanj svojo ljubo mamico. Glej, na kolenih te prosim, tako pobožno, tako iskreno kakor še nikoli poprej!“

Kuharica je bila kmalu pregledala Nadičino dušo. Veselila se je z jedne strani, a bala se z druge, zakaj spoznala je, da zdravnik ne kaže, kakor da bi Nadico umel ali hotel umeti. Ko je redkeje prihajal v hišo, ga je izkušala s postrežbo in prijaznostjo

pridobiti za Nadico. A zastonj; zdravnik ni izpremenil svojega vedenja. In jutri ali pojutranjem je imel priti zadnjikrat. To je bil Nadici naznanil tako hladnokrvno, da je zdrgetala. Torej nič, čisto nič ni ona njemu! In to jo je tako zmedlo, da ni nič vedela, kaj da mu je odgovorila. Gotovo nekaj prav neumnega ali neumestnega, ker jo je ob tem čisto drugače pogledal kakor sicer.

Pri obedu po tej napovedi je bil ta važni dogodek jedini predmet govorjenja. Teta in ujec sta računala in ugibala, koliko nagrade bo zdravnik zahteval in se pri tem pričkala. Ujec je namreč menil, da bi se spodobilo desetak mu še povrh dati za njegovo požrtvovalnost, ker je Nadico res izborno zdravil; a teta je odgovarjala, da bo že sam veliko računal za trud, da mu torej za to, ker je vestno izpolnjeval svojo dolžnost, ni treba še plačila povrh.

Istega popoldne je sedela Nadica klaverna v svoji sobi in bolešno ogledovala prste poprej bolne roke. Nekaj je premišljevala; kaj, ni težko uganiti; saj vse njene misli so bile v zadnjem času obrnjene samo na jeden predmet. Kako brzo je prešlo onih šest tednov njene bolezn! Kako se je od začetka bala, ko ji je zdravnik povedal, da se bo zdravila štiri do šest tednov! In sedaj je obžalovala, da je bilo samo šest. Deset, dvanajst bi ji bilo še premalo, ker ti dnevi niso bili mračni, temveč so bili dnevi jasni in srečni. Ko je tako opazovala svoje prste, si je skoro želela, da bi se povrnila prejšnja bolezen, samo da bi še nekaj časa potrebovala zdravnikove pomoči. A razum ji je pravil, da se to ne bo zgodilo. Pred njo na mizi je ležalo pero, s katerim je zdravnik navadno pisal recepte. Vzela je je v roko in pomočila; kakor nezavedna je začela po nohtih bolne roke pisati. In pisala je — „Evgen“, njegovo ime! Na vsak noht je napisala po jedno črko. Kakor sanjaje je prečitala potem to ime neštevilnokrat: v mislih, šepetaje, na glas, radostna, žalostna. Kar se nakrat domisli, da se bo morala kmalu od njega posloviti. Zatorej bi bilo dobro, da bi se vadila v tem, kar mu v slovo pove.

Kmalu je sestavila nekaj besed. Zdele so se ji prisrčne in tudi slovesne. Polglasno jih je ponavljala. Prepričana je bila, da napravi nanj, če nikoli poprej, pa gotovo sedaj neizbrisen utisk.

V tem trenutku se vežni zvonček oglasi. Nadica se vzdrami; poznala je to zvonjenje. Da bi že danes prišel? Iz veže začuje glasove; kuharičin visoki glas se je spoznal hitro, a uganila je iz svojega prijetnega nemira, da je drugi glas zdravnikov.

„Danes me gótovo niste pričakovali, gospodična?“ reče zdravnik, stopivši v sobo; „z neko komisijo sem moral priti sem. To priliko sem porabil, da sem vas obiskal.“

„Jako lepo od vas“, ga pohvali Nadica, kateri se je mahoma izcimil up, da jo je posetil ko prijatelj, ne ko zdravnik. „Ta vaš obisk torej ne velja bolnici; potemtakem tudi ni zadnji.“

„Zadnji, gotovo zadnji, razven, ako si izvijete slučajno v kratkem nogo, da bi me zopet potrebovali“, pošali se on. Ob tem pa seže po Nadičino ozdravljeno roko, da jo še jedenkrat preišče.

Nadica, ki je bila po njegovi izjavi obledele, sedaj nenadoma zardi noter do las, roko pa, katero mu je že bila pomolila, hitro odtegne, in sicer tako burno, da se pri tem udari ob ogel mize. Bolestno zaječi, in roko brž vtakne v obvezo.

„Ali ste se močno udarili?“ je vprašal zdravnik v skrbeh, in neka ganjenost se mu je poznala na resnem licu. Bistro njegovo oko je bilo namreč takoj zapazilo in sestavilo one na nohtih zapisane črke, na katere je bila Nadica, iznenajena zaradi njegovega prihoda, popolnoma pozabila.

Ko je rekla, da ne, ni zahteval več, da bi mu roko pokazala. Kakor da se ni nič zgodilo, je rekel z navadnim glasom: „Danes je šest tednov, kar sem bil poklican k vam, in sedaj se smem z zadovoljnim srcem ločiti od vas, ker ste od svoje nezgode tako dobro ozdravljeni, da vam od nje ne ostane drugega kakor spomin.“

„Da“, dostavi ona bolešno, „samo spomin!“

„Jutri“, je nadaljeval zdravnik, „ako bo vreme ugodno in se vam bo ljubilo, smete iti iz hiše ven, a ne za dolgo, da se polagoma privadite. In sedaj mislim, da se vam smem priporočiti.“ Segel je po klobuk in se še jedenkrat k njej obrnil, da bi se poslovil.

Nadica se zgane. „Že odhaja“, si je mislila; „zahvaliti se mu moram za njegov trud.“ A ko si je napenjala svoj spomin, da bi se domislila naučenega govora njemu v slovo, ni ji prišla ne jedna beseda na um. „Hvala, hvala, da ste me ozdravili!“ spravi naposled s prisiljeno navdušenostjo na dan in mu seže smehljaje v roko, katero ji je on ponudil. Prepričana je bila namreč, da vse, kar je kdaj mislila o njem, je bilo le varanje same sebe, ker je on njej nasproti neobčuten kakor kamen. Naj torej niti ne slutiti, kako ji je slovo od njega težko.

Zdravnik je hotel nekaj odvrniti, ko se vrata odpró in kuharica pride poprosit zdravnika, da naj se potruži v gospodarjevo sobo.

„Tako pridem“, odzove se zdravnik. Proti Nadici pa urno pristavi: „Bog vas obvaruj, gospodična! Vselej me bo veselilo, ako bom kaj lepega in prijetnega o vas čul.“ In še predno se je Nadica zavedela, jo je zapustil.

Nekaj trenutkov je zrla Nadica kakor okamenela v vrata, ki so se za njim zaprla; a takoj jo predrami neka divja boleost, ki jo je bila občela. Žalost in jeza, ti dve veliki uničiteljici srčnega mirú, sta jo dobili ob jednem v svojo oblast.

„Zakaj se mi je ta človek utisnil s tako silo v glavo in v srce, ko je vendar moralo biti brezuspešno? Zakaj se mi je sreča kazala v vsem svojem sijaju, zakaj mi je dala srkati svojega medú, da me naposled kruto prevara?“ Ko si je stavila ta vprašanja, pade njen nemirni pogled na znani oltarček. Z jednim skokom je planila k njemu, srdito prevrnila svečice, razmetala nakit, kip svete Ane pa obrnila k zidu, da bi ga ne videla. A komaj je dovršila to, kar ji je velela hipna jeza, ji je bilo hudo žal. Vrže se v naslonjač, lice zagrebe vanj in se tiho, a bridko zajoče.

Njene solze se še niso ustavile, ko nekdo potrka na njena vrata. Ni se brž oglasila. Nekaj nenavadnega je bilo to, in mislila je, da se je zmotila. Domačini so prihajali v njeno sobo brez uvodov, drugi ljudje pa je niso obiskovali.

A trkanje se je ponovilo. Vznemirjena vstane in si obriše mokro lice; šele potem se komaj slišno odzove. Ko se nato vrata odpró, odskoči Nadica, kakor da je zagledala prikazen. Zdravnik je bil, on sam, on, o katerem je mislila, da ga nikoli več ne bo videla.

Zdravnik je vstopil. Videti je bil bled in nemiren. Pogledal ji je v objokani obraz.

„Vi se jočete?“ je bilo prvo vprašanje, katero je stavil, približavši se ji. „In kdo je temu kriv?“

„Vi gotovo ne“, odvrne drzno, ne da bi ga pogledala.

„Ali resnico govorite?“ popraša on resno in z nekim nemirom v glasu.

„Ne vem, zakaj bi se zanimali za moje solze?“ odgovori Nadica odurno, ker ni mogla lagati.

„Prav zelo me zanimajo. Vedite, da vas je pred četrtnko ure vaš varih obljubil meni v zakon.“

Nadica ga neverno pogleda, kot da bi se bala za njegov razum. Potem se ozre po sobi, kakor da se hoče prepričati, ali bedi ali sanja. Njene oči so gledale srpo, usta so ji bila na pol odprta, kakor da hočejo nekaj govoriti, a niti besedica ni prišla iz njih.

Zdravnik ji je hitel na pomoč. „Bil je nekdam mož“, začel je pripovedovati in jo počasi privedel do naslonjača, „ki je prestal veliko bridkih prevar. Zaradi tega se je zarotil, da neče več ljubiti. A prišlo je drugače. Proti svoji volji je ljubil vnovič in sicer iskreneje nego preje. A on se je temu siloma ustavljal, dušil in skrival svoja čustva, dasi mu je to provzročalo nepopisne muke. Vedel je, da ga tudi ona iskreno ljubi, da trpi, a vse to ga ni moglo odvrniti od njegovega sklepa. Krepko je prestal izkušnjo skoro do konca. Ob koncu je pa omahnil. Ko je odšel od nje, da je ne bi nikoli več

videl, takrat ga je prevzel kakor smrtni strah. In —.“

„O kako nespametno je toliko trpeti, ko bi z jedno samo besedico, z jednim samim nemim znakom bilo takoj pomagano“, poseže tu na pol smehljaje, na pol jokaje Nadica vmes, ki je pri vsaki njegovi besedi vedno bolj oživela. „Pri meni je bilo drugače, ženska se ne sme usiljevati, a moški —.“

„Porednica! Vi torej veste, kdo je ona čarovnica, ki je tako nepremagljivo vplivala na onega moža?“ nasmehne se zdravnik, in stisne obe njeni roki v svoji. „In vendar bi se ta trpin“, je nadaljeval, „ki je z lastno voljo mučil sebe in njo, navzlic vsemu neznosnemu trpljenju ne bil udal usiljivemu klicu srca, da ni prišla nenadejana in odločilna pomoč. In ta pomoč je bila vaša teta.“

„Moja teta?“ začudi se Nadica, ki v svoji radovednosti niti ni zapazila, da je zdravnik med govorjenjem njeni roki bliže potegnil k sebi.

„Ko sem prej odhajaje od vas stopil v sobo vašega ujca, ki me je bil dal poklicati, čakala sta me oba. Ujec me je ogovoril prijazno kakor vedno, a teta se je začela takoj po svoji navadi pritoževati o vas in mi naštevati vaše nepopoljšljive slabosti, in to s tako zlobno brezčutnostjo, da je v meni vzkipele. Ne, v rokah te ženske ne pustiš dalje dekleta, katero ljubiš, dejal sem si. Ko me je ujec potem vprašal, koliko da zahtevam nagrade za svojo zdravniško pomoč, zahteval sem najvišjo, katero sem kdaj stavil, zahteval sem vašo roko. Iznenajena sta bila jako oba, a ne neprijetno. Ujec je takoj privolil, ume se, ako bo Nadica tudi zadovoljna; teta pa, katera je težko skrivala svojo zavist, zatrdila je godrnjaje, da za svojo osebo samo zahvalja Boga, ako ji oni nepridiprav čim preje pride izpred očíj. Veliko zahajam med ljudi in poznam zato njihovih dobrih in slabih svojstva, a videl sem le malo ženskih bitij toliko trdega in slabega srca.“

„Jaz pa sem to že davno vedela“, odvrne Nadica samosvestno. „Že rajna mati je

rada trdila — morda je mislila na svojo sestro — da so ženske, ki so hude kakor koprive. In teta je taka kopriva.“

„Bodisi!“ reče on in se nasmehne, „ali poglavitnega mi vendar še niste povedali, Nadica, namreč: Ali hočete res biti moja ženica?“

„Saj ravno zato, da bi se rešila tete, sem častila sv. Ano“, odvrne Nadica naivno pa živahno. „In vi, vi ste moj rešitelj, ker ste mi najljubši“, pristavi deklica odkritosrčno in zardi.

On jo pogleda, kakor da se čudi; kar je rekla o sv. Ani, tega ni umel. A Nadica mu takoj v preprostih besedah pove vso zgodovino svojega oltarčka. „Kakor torej vidite“, končala je svojo izpoved, „tej ljubi svetnici se imam najprej zahvaliti, da sem našla vas, ki me bode rešili iz te dolgočasne hiše, a potem tudi dobri kuharici, ki mi je dala oni modri in toliko uspešni nasvet. To ji morava povrniti.“

„Seveda, to se spodobi“, pritrди on. „A povejte mi, ljubka, kaj pomenja, da je danes vaš znameniti oltarček razdejan nalik oltarju velikonočnega petka?“

„Oh, da!“ odgovori ona vidno osramočena; „takrat, ko ste me tako kruto zapustili, razburila sem se nekoliko — in — pa saj človek v jezi niti ne ve, kaj dela, in sv. Ana mi gotovo ne bo v zlo štelala moje razdraženosti.“

Nato se približa oltarčku, seže po kipu sv. Ane in ga iskreno poljubi. „Pa bi ga še vi poljubili, da bo zamera gotoveje odpuščena“, reče deklica in mu ponudi kip. A ker on ni kazal, kakor da bi ji hotel željo izpolniti, ljubeznivo pristavi: „Poljubite, prosim, meni na ljubo!“

„Zakaj ne“, odvrne on vesel, „a prej bi vendar svoji nevestici pritisnil zaročni poljub.“

Ni se mu protivila, zdelo se ji je to čisto naravno. Ali je pa potem srečni ženin poljubil tudi prašni kip, tega ni hotel nikdar povedati.